

VAI TRÒ CỦA DỮ LIỆU HÌNH ẢNH TRONG GIẢNG DẠY MÔN MỸ THUẬT CẤP TRUNG HỌC CƠ SỞ

PHẠM HÙNG CƯỜNG

Email: hungcuongart@yahoo.com

Trường ĐH Sư phạm Nghệ thuật TW

THE ROLE OF IMAGE DATA ON TEACHING FINE ARTS IN SECONDARY SCHOOL

TÓM TẮT

ABSTRACT

Trong những năm qua, phương pháp dạy học môn Mỹ thuật phổ thông theo mô hình thuyết trình, giới thiệu và minh họa giáo cụ trực quan trên bảng từng đóng vai trò quan trọng trong việc truyền thụ kiến thức. Sách giáo khoa trở thành công cụ cần thiết cho cả người dạy và người học, tạo ra tính tương tác căn bản. Tuy nhiên những năm gần đây phương pháp truyền đạt kiến thức môn mỹ thuật được xem như chiến lược nhằm giáo dục thẩm mỹ, tư duy theo xu hướng phát triển năng lực. Chính vì vậy, phương pháp dạy và học cần được điều chỉnh nhằm hướng tới mô hình giáo dục toàn diện, đảm bảo kiến thức cơ bản, phù hợp với đời sống xã hội công nghệ. Nội dung bài viết bước đầu xem xét phương pháp giảng dạy bằng dữ liệu hình ảnh đóng vai trò quan trọng trong mô hình giáo dục mỹ thuật ở bậc phổ thông nói chung, cấp trung học cơ sở nói riêng. Từ đó, đưa ra những ưu điểm cũng như sự phù hợp với nhu cầu, định hướng giáo dục mỹ thuật. Tiếp tục đổi mới mạnh mẽ phương pháp dạy và học theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức, kỹ năng của người học; khắc phục lối truyền thụ áp đặt một chiều, ghi nhớ máy móc. Tập trung dạy cách học, cách nghĩ, khuyến khích tự học, tạo cơ sở để người học tự cập nhật và đổi mới tri thức, kỹ năng, phát triển năng lực... Đây mạnh ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông trong dạy và học¹.

Từ khóa: Dữ liệu hình ảnh, môn Mỹ thuật, trung học cơ sở, vai trò

In recent years, teaching method of arts subject by presentation, introduction and illustration of visual aids on the board had played important role in provide of knowledge. Textbooks become an essential tool for both teachers and learners, creating basic interactivity. However, in recent years, the method of imparting art knowledge is considered became as a strategy, to pupose aesthetic education and thinking according to the trend of encourage capacity development. Therefore, teaching and learning methods need to be adjusted, aiming at a comprehensive education model, to ensure basic knowledge and technology social life. The content of the article initially begin to overview the method of teaching by image data, playing an important role in the model of fine arts education at the general education level in general and the lower secondary school in particular. Since then, take the advantages, as well as possible art education orient. On the way of changing, teaching and learning methods towards modernization; promote positive, proactive, creative and apply knowledge and skills of learners; overcoming one-way transmission imposition, memorizing machines. Focus on teaching how to learn, think, encourage self-study, create a basis for students to update and renew their knowledge and skills, capacity development... Promote the application of information technology and communication in teaching and study.

Keywords: Image data, fine arts subject, secondary school, role

Nhằm hướng tới kết quả giáo dục toàn diện, đảm bảo các kiến thức cơ bản trong một thế giới bùng nổ kiến thức, công nghệ ngày càng phát triển, gắn với cách mạng 4.0, thì phương pháp giáo dục mỹ thuật bằng dữ liệu hình ảnh được xem như nhu cầu cần thiết cho việc dạy và học. Ngoài sách giáo khoa và sách hướng dẫn vẫn rất cần những đồ dùng dạy học hỗ trợ cũng như những hình ảnh trực quan sinh động minh họa hay dữ liệu hình ảnh sinh động cho từng bài dạy. Bởi vì, trên thực tế thời lượng các bài học, học phần quá chú trọng đến hội họa và mỹ thuật tạo hình theo hướng học thuật truyền thống sẽ không đủ cho học sinh có đủ các kiến thức toàn diện để thích ứng với một thế giới mà ở đâu, lúc nào cũng có vai trò của mỹ thuật.

Thông qua phương pháp truyền thụ kiến thức bằng dữ liệu hình ảnh giúp cho học sinh có thể hiểu biết đa dạng hơn, đồng thời thực hiện ý tưởng sáng tạo của mình tốt nhất.

Phát huy ưu điểm trong sử dụng dữ liệu hình ảnh

Mỹ thuật là một loại hình nghệ thuật thị giác nên người học cần phải được quan sát, tích lũy những hình ảnh sống động từ thực tế thông qua tranh ảnh hoặc dữ liệu hình ảnh ở nhiều dạng khác nhau để làm giàu thêm kiến thức của mình. Những năm gần đây trong nhiều văn bản hội nghị đã quan tâm đến chiến lược giáo dục thẩm mỹ, tư duy tạo hình theo xu hướng phát triển năng lực. Đặc biệt ở các bậc/cấp học

trung học cơ sở được chú ý từ đội ngũ giáo viên đến phương pháp truyền thụ kiến thức, trong đó có đề cập đến phương pháp sử dụng nguồn tài liệu giảng dạy Mĩ thuật trên mạng internet góp một phần không nhỏ trong việc bổ sung, cải tiến, nâng cao chất lượng giảng dạy của giáo viên. Việc thiết kế chương trình môn Mĩ thuật được tính đến ưu điểm kết hợp cấu trúc tuyến tính với cấu trúc đồng tâm, mở rộng mạch kiến thức, kĩ năng thông qua thực hành và thảo luận ở các nội dung mĩ thuật tạo hình, mĩ thuật ứng dụng. Bảng dữ liệu hình ảnh phong phú, phù hợp sẽ tạo cơ hội cho học sinh được trải nghiệm và vận dụng mĩ thuật vào đời sống thực tế, giúp học sinh nhận thức được mối liên hệ giữa mĩ thuật với đời sống văn hoá xã hội. Kết nối mĩ thuật với các môn học và hoạt động giáo dục khác, tạo cơ sở cho học sinh định hướng nghề nghiệp trong tương lai, cũng như chủ động tham gia các hoạt động văn hoá nghệ thuật và hội nhập đời sống xã hội.

Sử dụng dữ liệu hình ảnh vào quá trình giảng dạy với lứa tuổi học sinh bậc trung học cơ sở sẽ kích thích trí tưởng tượng, tư duy hình ảnh thẩm mĩ, huy động kiến thức, kinh nghiệm của học sinh. Kết hợp liên hệ, kiến thức, kĩ năng của môn học với kiến thức, kĩ năng của các môn học, hoạt động giáo dục khác và những vấn đề gắn với thực tiễn (ở địa phương, trong cuộc sống,...) một cách phù hợp, thiết thực, tạo cơ hội để học sinh được vận dụng kiến thức, kĩ năng cũng như đưa các sản phẩm sáng tạo vào đời sống. Thực tế tài liệu giảng dạy môn Mĩ thuật ở cấp Trung học cơ sở bao gồm: sách hướng dẫn soạn bài của giáo viên; sách giáo khoa Mĩ thuật của học sinh từ lớp 6 đến lớp 9 (mỗi lớp học 02 kỳ, riêng lớp 9 học 01 kỳ). Như vậy cấp Trung học cơ sở học sinh được học tổng cộng 07 kỳ học tương đương với 129 tuần, ứng với 129 bài. Nội dung gồm các phân môn chính như: Vẽ theo mẫu; vẽ theo đề tài; thường thức mĩ thuật; vẽ trang trí lứa tuổi học sinh cấp trung học cơ sở bao gồm những em có độ tuổi từ 11 - 15 tuổi, lứa tuổi này có một vị trí đặc biệt trong quá trình phát triển tư duy cũng như năng lực thẩm mĩ của trẻ. Những dữ liệu hình ảnh nếu được xây dựng và chuyển tải phong phú, hấp dẫn sẽ mang tính tích hợp, lồng ghép, kết nối giữa lí thuyết, thực hành, trong đó có quá trình thảo luận không chỉ ở phạm vi bài học mà còn mở rộng ở nhiều góc nhìn của nghệ thuật. Vì vậy việc giảng dạy từ dữ liệu hình ảnh sẽ mang lại vốn kiến thức mở cho học sinh, đồng thời cũng tạo sự chủ động cho người dạy. Mặt khác, khi xây dựng dữ liệu hình ảnh cũng là quá trình người dạy quan tâm/hình dung ra mô hình/hình thức tổ chức, định hướng các hoạt động học tập như: thực hành, sáng tạo thông qua trải nghiệm đa giác quan, đa dạng không gian và hình thức hoạt động học tập (trong lớp, ngoài lớp, ngoài trường; học cá nhân, học nhóm, toạ đàm, chơi trò chơi)... Ví dụ như ở lớp 6 với bài học đầu tiên là vẽ trang trí *Chép hoạ tiết trang trí dân tộc* cũng cần được dữ liệu hoá hình ảnh mang

tính giới thiệu cho học sinh tìm hiểu về trang trí trên trang phục và đồ ứng dụng ra sao. Sau đó học sinh sẽ nắm được những khái quát chung đó rồi thực hiện sẽ có kết quả tốt hơn. Hoặc ở những bài Thường thức mĩ thuật rất cần có những hình ảnh động giới thiệu về nội dung về bài học mang tính mở sẽ giúp học sinh nhanh hiểu và tư duy khoa học hơn.

Từ đó cho thấy, phương pháp dạy học được xem là “nền” kết nối tri thức với thực tiễn, gắn kết nhà trường với cuộc sống... Từ những bài dạy đã phân nào tạo nguồn cảm hứng cho học sinh thông qua hình thức dạy - học, mà ở đó đồ dùng, phương pháp giảng dạy kết hợp với dữ liệu hình ảnh trở nên hấp dẫn và cần thiết.

Đánh giá vai trò của người dạy và học trong việc xây dựng dữ liệu hình ảnh dạy học môn mĩ thuật ở cấp trung học cơ sở

Chương trình môn Mĩ thuật trong giáo dục phổ thông nhằm bồi dưỡng, phát triển ở học sinh năng lực thẩm mĩ với các năng lực thành phần đặc thù của môn học như: quan sát và nhận thức thẩm mĩ, sáng tạo và ứng dụng thẩm mĩ, phân tích và đánh giá thẩm mĩ; giáo dục ý thức kế thừa, phát huy văn hoá nghệ thuật dân tộc phù hợp với sự phát triển và biến đổi của thời đại. Tuy nhiên, Mĩ thuật là loại hình nghệ thuật thị giác, ngôn ngữ mĩ thuật mang tính phổ quát và được xem là một trong những phương tiện để ghi chép, mô tả, tái hiện lịch sử; phản ánh văn hoá, xã hội, tìm hiểu quá khứ, hiện tại và sáng tạo tương lai.

Chính vì vậy, việc dạy và học môn Mĩ thuật khi áp dụng dữ liệu hình ảnh đòi hỏi có kĩ năng trao đổi, thảo luận về quan điểm thẩm mĩ, sự kết nối/tương tác khoa học giữa giáo viên và học sinh đó là:

Đối với học sinh cần biết vận dụng ngôn ngữ tạo hình để biểu đạt những ý tưởng mới bằng hình ảnh thị giác thẩm mĩ (giao tiếp thông qua hình ảnh) cũng như bình luận, đánh giá, phản hồi các vấn đề thẩm mĩ. Bên cạnh đó, học sinh cần xác lập và duy trì các mối quan hệ giữa việc học tập và hoạt động sáng tạo, giữa cá tính và văn hoá cộng đồng. Học sinh cũng cần phải chủ động đề xuất giải pháp để giải quyết các vấn đề trong học tập biết phối hợp và có đóng góp cho hoạt động nghệ thuật chung của tập thể; ý thức được trách nhiệm, vai trò của bản thân trong bước đầu lao động nghệ thuật; cảm nhận và chia sẻ với mọi người về nghệ thuật, nắm bắt nhu cầu thường thức nghệ thuật của người khác; có khả năng tổ chức và dẫn dắt các hoạt động mĩ thuật trong hoạt động nhóm, tập thể, thuyết phục người khác bằng sự nỗ lực và thành quả học tập của chính mình; biết tổng kết, đánh giá, rút kinh nghiệm sau mỗi hoạt động mĩ thuật, đề ra phương hướng, nhiệm vụ cụ thể cho những hoạt động hợp tác tiếp theo.

EDUCATION

Đối với giáo viên cần trau dồi và cập nhật ứng dụng công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong đổi mới phương pháp dạy môn mỹ thuật. Do đó giáo viên phải là người có những kiến thức cơ bản về tin học các kỹ năng sử dụng máy tính và một số thiết bị công nghệ thông tin, phương tiện điện tử thông dụng các phần mềm đồ họa. Các kỹ năng tìm kiếm thông tin trên mạng Internet nhanh và có hiệu quả kỹ năng tra cứu lưu giữ, xử lý thông tin các kỹ năng tạo ra các sản phẩm tích hợp dạng multimedia bao gồm nhiều dạng tài liệu như văn bản video hình ảnh âm thanh tạo các siêu liên kết và tích hợp nó trong một sản phẩm trình diễn. Để ứng dụng công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong đổi mới phương pháp dạy học một cách thiết thực và hiệu quả đòi hỏi giáo viên phải luôn tự nghiên cứu cập nhật kiến thức nâng cao trình độ chuyên môn và kiến thức kỹ năng sử dụng máy tính làm chủ các phần mềm ứng dụng trong dạy học mỹ thuật nói chung, cấp trung học cơ sở nói riêng. Bởi vì, trong thời kì này, lứa tuổi của các em đã có khả năng phát triển được định hướng đúng. Nếu được đào tạo tốt về tư tưởng thẩm mỹ sẽ tạo thuận lợi trở thành công dân biết ứng xử nhân văn, có nhận thức, thái độ, hành vi và nhân cách tốt.

Để ứng dụng công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong đổi mới phương pháp dạy học bằng xây dựng dữ liệu hình ảnh một cách thiết thực và hiệu quả, đòi hỏi giáo viên phải luôn tự nghiên cứu cập nhật kiến thức nâng cao trình độ chuyên môn và kiến thức kỹ năng sử dụng máy tính làm chủ các phần mềm ứng dụng trong dạy học mỹ thuật.

Khi ứng dụng công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong đổi mới phương pháp dạy học cần kết hợp hài hoà giữa ý tưởng thiết kế nội dung bài giảng với đặc trưng bộ môn, phải đảm bảo chuyên tải được các đơn vị kiến thức cơ bản cần thiết. Mặt khác, phải bảo đảm tính thẩm mỹ khoa học và tiện lợi, điều đó đòi hỏi khi thiết kế giáo án điện tử môn mỹ thuật giáo viên cần nắm bắt tính hệ thống và kết cấu của một bài giảng, những thông tin dữ liệu hình ảnh cần phải được chọn lọc thiết thực, phù hợp với nội dung bài giảng.

Cấu trúc của một bài giảng trên máy tính phải chặt chẽ, logic hàm chứa những thông tin ngắn gọn cô đọng, được bố trí và trình bày một cách khoa học phù hợp với tiến trình lên lớp, thể hiện sự đồng bộ và hợp lý giữa các đối tượng đa phương tiện để hỗ trợ các hoạt động nhận thức. Khi thiết kế một giáo án điện tử trên Powerpoint ngoài những yêu cầu về kiến thức và kỹ năng tin học, giáo viên cần nắm vững qui trình thiết kế một bài giảng trên máy tính. Mặt khác, khi đã làm chủ công nghệ thông tin, vấn đề ứng dụng công nghệ thông tin, phương tiện điện tử như thế nào để phát huy vai trò của công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong dạy học mỹ thuật là vấn đề quan trọng.

Đây có thể được xem là những đề xuất hữu ích trong việc đổi mới tư duy, nêu cao vai trò và tầm quan trọng của công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong hoạt động dạy và học, đặc biệt là cấp trung học cơ sở.

Tóm lại: Xây dựng dữ liệu hình ảnh áp dụng trong phương pháp dạy và học môn mỹ thuật tại các trường trung học cơ sở tại thời điểm này là cần thiết, khi xã hội đã và đang tiến đến sự toàn cầu hoá. Đặc biệt là giai đoạn chúng ta đang sống trong thời kỳ công nghệ số (bối cảnh cách mạng công nghệ lần thứ tư). Vì thế, công nghệ thông tin, phương tiện điện tử là một công cụ hỗ trợ quá trình giảng dạy và học tập theo hướng tích cực. Tuy nhiên, giá trị mang lại của công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong quá trình này không phụ thuộc vào bản thân công cụ mà phụ thuộc vào cách thức người dạy và người học sử dụng công cụ đó như thế nào hay nói cách khác phụ thuộc vào phương pháp giảng dạy và học tập của giáo viên và học sinh. Khi vận dụng công nghệ thông tin, phương tiện điện tử trong dạy học mỹ thuật cần lưu ý các thông tin hình ảnh tự liệu... phải chính xác đảm bảo tính khoa học tính thẩm mỹ màu sắc phù hợp dễ quan sát chữ sử dụng trong bài giảng cần phải cân phương để đọc không lạm dụng các hiệu ứng hoặc thuần túy mang tính biểu diễn khả năng thiết kế của giáo viên chứ không phát huy được tính tích cực của học sinh. Trong phương pháp dạy học cần khuyến khích sự trao đổi giữa giáo viên và học sinh.

Trong tổ chức hoạt động dạy học, nếu chuyển đổi từ dạy học ở phòng học truyền thống sang phòng học bộ môn thì sẽ phát huy được vai trò tối ưu của đặc thù môn học, cũng như khai thác sử dụng các thiết bị và đồ dùng dạy học trong dạy học mỹ thuật. Tuy nhiên, trong điều kiện thực tế hiện nay, khi việc dạy học ở các phòng học truyền thống vẫn còn phổ biến ở nước ta, nhà trường và giáo viên tùy vào điều kiện cụ thể của từng địa phương, có thể chuẩn bị một số đồ dùng trực quan trong dạy học mỹ thuật như: Tranh, ảnh, đồ vật, đồ dùng..., băng đĩa hình ảnh, tư liệu với sự hỗ trợ của các phương tiện kỹ thuật như máy tính, đèn chiếu (overhead), máy chiếu (projector) và Internet. Chúng ta hy vọng phương pháp dạy học mỹ thuật phổ thông nói chung, cấp trung học cơ sở nói riêng khi áp dụng dữ liệu hình ảnh có sử dụng ứng dụng công nghệ sẽ mang đến hơi thở thời đại, ý nghĩa thiết thực trước sự phát triển của đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Quốc Bảo, Nguyễn Đắc Hưng (2004), *Giáo dục Việt Nam hướng tới tương lai vấn đề và giải pháp*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
2. Bộ giáo dục và đào tạo (2008), *Một số vấn đề về đổi mới phương pháp dạy học môn mỹ thuật Trung học cơ sở*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.